

Аніщенко О. В., Прийма С. М., Рогушина Ю. В. Визнання результатів неформального та інформального навчання: енциклопедичний контент (на прикладі e-ВУЕ) // Тенденції розвитку освіти дорослих в Україні та зарубіжжі: матеріали доповідей Звітної науково-практичної конференції Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за 2019 рік (25-26 березня 2020 р.) / Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. – Київ: ДКС-Центр, 2020. – С. 9-13.

*Аніщенко О. В.,
д. пед.н., проф., завідувач відділу андрагогіки
ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України*

*Прийма С. М.,
д. пед.н., проф., проф. кафедри комп'ютерних наук
Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного*

*Рогушина Ю. В.,
к. фіз.-мат. н., с. н. с.
Інституту програмних систем НАН України*

**ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕФОРМАЛЬНОГО
ТА ІНФОРМАЛЬНОГО НАВЧАННЯ:
ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ КОНТЕНТ (НА ПРИКЛАДІ e-ВУЕ)**

Динамічні зрушення в усіх сферах життя зумовлюють збільшення обсягів наукової інформації, що, зокрема, призводить до радикальних змін у поняттєво-термінологічному апараті різних наук. Термінологічні новації можуть зумовити так званий «термінологічний вибух», що уособлює масову появу нових або осучаснених термінів (Онуфрієнко, 2018). З метою запобігання стихійності цього процесу та забезпечення точності поняттєво-термінологічного апарату кожної науки, на науковців різних наукових галузей, і, зокрема, педагогічної, має бути покладено завдання зробити процес термінотворення науково обґрунтованим і керованим.

У контексті зазначеного вище на сучасному етапі розвитку освіти і науки особливо важливого значення набуває діяльність освітян і науковців у сфері

української енциклопедистики, зокрема участь в енциклопедичних проєктах НАН України з метою наукового обґрунтування й візуалізації науково-термінологічного апарату педагогічної освіти і освіти дорослих. Понятійно-термінологічний апарат теорії і практики освіти дорослих перебуває на стадії трансформації у зв'язку з процесами формування сучасної української термінології (Аніщенко, 2017). Не є винятком і проблема визнання результатів неформального та інформального навчання. Адже понятійно-термінологічна невизначеність і неоднозначність тлумачення ряду основних понять негативно позначається на розвиткові термінологічного апарату порушеної проблеми.

Як свідчить аналіз наукових джерел, передусім доцільно узгодити україномовну термінологію конкретної предметної області (ПрО). Сьогодні ці ПрО динамічно розвиваються, тому часто виникає багато розбіжностей у визначенні термінів та в їх перекладі. Контент сучасних енциклопедій дозволяє знаходити загальноприйняті та узгоджені визначення, які надані фахівцями та експертами. Водночас виникає необхідність обґрунтування вибору засобів формалізації відношень між поняттями, явного та однозначного визначення семантики таких відношень. Це зумовлює потребу у наданні переваги інформаційним джерелам, які підтримують семантичну розмітку й дозволяють формалізувати семантичні властивості понять. Зазначене вище актуалізує доцільність використання реферованого авторського видання – Відкритої Української Енциклопедії (далі – ВУЕ) та його портальної версії (e-ВУЕ), яка побудована на основі семантичного розширення Wiki-технології як основи для інтероперабельного подання й спільного розуміння таких термінів. Адже однією з основних цілей розроблення портальної версії ВУЕ – e-ВУЕ (vue.gov.ua) є надання користувачам повсюдного доступу до контенту енциклопедії.

Слід зазначити, що e-ВУЕ – це інтелектуальна інформаційна система, яка побудована на основі сучасних знання-орієнтованих технологій та оригінальних розробок; ресурс, для науково-інформаційного наповнення якого використовуються Wiki-технології, вільне програмне забезпечення MediaWiki

версії 1.29.1. та його семантичне розширення Semantic MediaWiki версії 2.5.5 – інноваційний проєкт зі створення національної енциклопедії на основі сучасних засобів подання знань ВУЕ (Рогущина, 2018; Davies, Fensel & van Harmelen, 2002; Krötzsch, 2006).

Велика українська енциклопедія являє собою універсальний науково-довідковий ресурс, яка містить найважливіші довідкові матеріали практично з усіх галузей знань і виробничої діяльності, і тому вона може застосовуватися для інтеграції інформаційних систем з різних наукових напрямів. У цьому виданні викладено перевірені факти та експертні знання у формі рецензованих авторських статей. Подана інформація здебільшого унікальна та має певні ліцензії з прав використання. ВУЕ передбачає створення не лише сучасного компендіуму людських знань, який базується на виробленому досвідом провідних національних універсальних енциклопедій рівні, але й систематизацію й репрезентацію напрацювань попередніх поколінь у доступних формах (Андон, Рогущина, Гришанова, Резніченко, Киридон, Арістова & Тищенко, 2020).

Важливим є те, що ВУЕ формується завдяки спільним зусиллям співробітників ДНУ «Енциклопедичне видавництво» та авторів з материкової і діаспорної України у двох версіях: як багатотомне друковане видання (ВУЕ) і як сучасний довідковий онлайн-сервіс (e-ВУЕ). Науково-методичний супровід цього проєкту забезпечують науковці НАН України (Енциклопедичний контент і виклики сучасного світу, 2019). Для зручності користувачів дизайн десктопної версії порталу повністю адаптовано до всіх мобільних пристроїв.

Принциповими відмінностями e-ВУЕ від відомих онлайн-довідників та енциклопедій (наприклад, від Вікіпедії) є:

- зорієнтованість на авторські статті, в яких викладено оригінальний та якісний контент, підготовлений експертами у відповідних галузях;
- наявність складної системи семантичних відношень між гаслами, що базуються на наборах ієрархій категорій і семантичних властивостей;
- рецензованість гасел, що забезпечує більший рівень об'єктивності й

довіри до поданої інформації.

Результати здійсненого аналізу наукових джерел дають підстави для висновку про те, що е-ВУЕ може використовуватися як надійний довідковий ресурс. Для того, щоб енциклопедичне видання можна було використовувати як джерело інформації для інтеграції інтелектуальних застосувань від різних розробників, воно має задовольняти таким вимогам: містити якісну, актуальну та перевірену експертами інформацію; внесення змін до статей має виконуватися тільки уповноваженими особами, що запобігатиме появі тимчасових помилок (які характерні для Вікіпедії); інформація, що представлена в енциклопедії, має охоплювати ті предметні області, до яких відносяться окремі застосування, хоча б на верхньому рівні абстрагування, щоб відображати відношення та зв'язки між базовими поняттями цих застосувань; інформація має бути оприлюднена в електронній формі, щоб надавати вільний доступ до гасел (наприклад, через Web); здобуття знань за допомогою такого інформаційного ресурсу має підтримуватися вбудованими засобами цього ресурсу та не вимагати від користувачів ані спеціальних знань, ані додаткового програмного забезпечення; знання мають генеруватися в загальноприйнятих форматах, які забезпечують повторне використання отриманої інформації зовнішніми інформаційними системами.

Слід наголосити, що нами розпочато діяльність щодо конкретизації, уточнення науково-термінологічного апарату проблеми визнання результатів неформального та інформального навчання. Так, для публікації у портальній версії Відкритої Української Енциклопедії підготовлено статті: інформальна освіта, неформальна освіта, результати навчання, валідація результатів навчання. Наведемо фрагменти цих статей.

Інформальна освіта (англ. – Informal education) – це вид освіти, що передбачає самоорганізоване здобуття людиною певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з громадською, професійною або/та іншими активностями, родиною, сферою дозвілля тощо. Інформальна освіта передбачає індивідуальну пізнавальну діяльність людини в

оточуючому культурно-освітньому середовищі упродовж життя. Інформальна освіта не обмежується часовими рамками, не має вікових, професійних, інтелектуальних обмежень щодо її здобувачів. Може включати навчальну діяльність на робочому місці, у місцевій громаді, за місцем проживання й у повсякденному житті загалом. Спрямованість інформальної освіти визначається самостійно, родиною тощо, соціумом у цілому. Основні характеристики інформальної освіти: позаінституційна, цілеспрямована, необов'язково систематична, переважно спланована. Інформальна освіта є менш організованою й структурованою, ніж формальна та неформальна освіта; додатковим та/або альтернативним видом навчання щодо формальної і неформальної освіти у структурі навчання упродовж усього життя. Повна версія статті розміщена в е-ВУЕ (Аніщенко & Прийма. Інформальна освіта, 2020).

Неформальна освіта (англ. – Non-formal education) – це вид освіти, що уособлює організовану провайдером освітніх послуг навчальну діяльність здобувачів освіти, яка не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Неформальна освіта не обмежується часовими рамками, не має вікових, професійних, інтелектуальних обмежень щодо її здобувачів. Передбачає процес навчання, виховання, розвитку дітей, молоді та дорослих поза закладами формальної освіти в умовах вільного вибору варіативних, гнучких навчальних програм, результатом якого є досягнення визначених особистісних і професійних цілей. Неформальна освіта є складовою національних систем освіти, що ґрунтується на засадах приватно-державного партнерства. Неформальна освіта є додатковою та/або альтернативною щодо *формальної освіти* у структурі навчання упродовж усього життя. Цільовою аудиторією неформальної освіти можуть бути представники різних вікових, соціальних та інших груп. Повна версія статті розміщена в е-ВУЕ (Аніщенко & Прийма. Неформальна освіта, 2020).

Результати навчання (англ – learning outcomes) – це опис досягнень, компетенцій здобувача освіти, які, згідно з очікуваннями, уособлюють те, що

знатиме, розумітиме та/або зможе продемонструвати/зробити здобувач після завершення навчання. Виражаються у знаннях, уміннях, навичках, способах мислення, поглядах, цінностях, особистісних якостях, набутих в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які здобувач освіти здатен продемонструвати після завершення освітньої програми (програмні результати навчання) або окремих освітніх компонентів. Результати навчання зазвичай містять опис наявності навченості у таких сферах: когнітивній (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка), афективній (відносини, почуття, цінності), психомоторній (фізичні навички). Результати навчання урахуються під час здійснення процедур оцінювання якості освіти, акредитації освітніх програм і закладів освіти, у процесах перевірки достовірності та визнання кваліфікацій. Визнання результатів навчання, здобутих в умовах неформальної та інформальної освіти, уможлиблює здобуття повної або часткової кваліфікацій. Повна версія статті розміщена в е-ВУЕ (Аніщенко & Прийма. Результати навчання, 2020).

Валідація результатів навчання (лат. *validus* – міцний, сильний; англ. *validation* – визнання дійсним, підтвердження відповідності, набуття законності) – одна з форм визнання результатів навчання, що передбачає підтвердження компетентним органом факту, що результати навчання, здобуті людиною в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти, були оцінені відповідно до визначених критеріїв і відповідають вимогам стандарту. Валідація уможлиблює визнання результатів навчання, здобутих поза межами закладів формального навчання в умовах як формальної, так і неформальної, інформальної освіти. Основна мета валідації – надати можливість усім громадянам підтвердити свої знання, вміння та навички, які вони набули внаслідок навчання, професійної та інших видів діяльності, власних зусиль тощо. Цілі валідації: сумативні (формальне визнання результатів навчання, незалежно від способів їх здобуття, шляхом видачі офіційних документів), формативні (ідентифікація результатів навчання без формального визнання

зادля подальшого особистісного, професійного зростання). Повна версія статті розміщена в е-ВУЕ (Аніщенко & Прийма. Валідація результатів навчання, 2020).

Вважаємо за доцільне додати, що статті, в яких потлумачено сутність інформального навчання (В. Луговий, Ж. Таланова, О. Слюсаренко), інформальної освіти (С. Бабушко), неформального професійного навчання працівників (О. Василенко), неформальної освіти в цілому (В. Луговий, Ж. Таланова, О. Слюсаренко) та освіти дорослих зокрема (О. Василенко), неформальної навчальної групи (О. Василенко), опубліковано в енциклопедичному словнику (Освіта дорослих, 2014).

На наше глибоке переконання, зрушення у термінології зумовлені швидкими темпами розвитку сучасних наукових досліджень, а також науково-технічними, соціально-політичними, економічними, історико-культурними та іншими факторами. Такі зрушення свідчать про оновлення наукового знання. Необхідно об'єднати зусилля науковців задля здійснення подальшої діяльності у сфері української енциклопедистики, для обґрунтування, конкретизації, уточнення, оновлення, розширення понятійно-термінологічного апарату у сфері педагогічної науки та освітньої практики.

Література:

- Андон, П.І., Рогушина, Ю.В., Гришанова, І.Ю., Резніченко, В.А., Киридон А.М., Арістова А.В., & Тищенко А.О. (2020). Досвід використання семантичних технологій для створення інтелектуальних веб-енциклопедій (на прикладі розробки порталу е-ВУЕ). *Моделі і засоби систем баз даних та знань*. 2-3. С. 246-257. URL: <https://doi.org/10.15407/pp2020.02-03.246>
- Аніщенко, О.В. (2017). *Звіт про результати науково-дослідної роботи з теми «Теоретико-методичні засади розвитку освіти різних категорій дорослого населення» за 2017 рік*. Звіт про діяльність Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за 2017 рік. К.: ІПООД НАПН України. С. 12. URL: <http://ipood.com.ua>
- Аніщенко, О. В. & Прийма, С.М. (2020). *Валідація результатів навчання*. Велика українська енциклопедія. URL:

- https://vue.gov.ua/Валідація_результатів_навчання
- Аніщенко, О. В. & Прийма, С.М. (2020). *Інформальна освіта*. Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Інформальна_освіта
- Аніщенко, О. В. & Прийма, С.М. (2020). *Неформальна освіта*. Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Неформальна_освіта
- Аніщенко, О. В. & Прийма, С.М. (2020). *Результати навчання*. Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Результати_навчання
- Енциклопедичний контент і виклики сучасного світу. Наукова конференція (2019). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2804935-enciklopedicnij-kontent-i-vikliki-sucasnogo-svitu-naukova-konferencia.html>
- Онуфрієнко, О.В. (2018). Специфіка термінології досліджень з публічного управління: системний підхід. *Публічне адміністрування: теорія та практика*: електронний збірник наукових праць. Дніпро: ДРІДУ НАДУ. 1 (19). URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2018-01\(19\)/6.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2018-01(19)/6.pdf).
- Освіта дорослих: енциклопедичний словник (2014). Кремень, В.Г., Ковбасюк, Ю.В. (ed.) Упоряд.: Н.Г. Протасова, Ю.О. Молчанова, Т.В. Куренна; ред. рада: В.Г. Кремень, Ю.В. Ковбасюк, Н.Г. Протасова та ін.; НАПН України, Нац. акад. держ. упр. При Президентові України [та ін.]. К. : Основа, 496 с.
- Рогушина, Ю.В. (2018). *Сучасні Вікі-технології як основа керування знаннями в електронних енциклопедичних виданнях*. Традиції та сучасні концепти енциклопедичної справи в Україні: кол. моногр. За ред. Киридон А.М. К.: ДНУ «Енциклопедичне видавництво», 2018. С. 225-233. URL: <https://ev.vue.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/Traditions.pdf>.
- Davies J., Fensel D., & van Harmelen F. (2002). *Towards the Semantic Web: Ontology-driven knowledge management*. John Wiley & Sons Ltd. England. 288 p.
- Krötzsch, M., Vrandečić, D., & Völkel, M. (2006). *Semantic MediaWiki*. International semantic web conference. Pp. 935-942. URL: https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/11926078_68.pdf
- MediaWiki. URL: <https://www.mediawiki.org/wiki/MediaWiki>